

Gajdó Ágnes

„ÉLETBEN MARADT. ENNEK KELL ÖRÜLNIE”

Az emberi test olykor meglepően reagál bizonyos helyzetekre. Azt gondoljuk, hatalmunk van felette, de nem. Egyszer majd magatehetetlenek leszünk, nem tudunk parancsolni a bennünk zajló biológiai, fiziológiai folyamatoknak. Picinyke porszemként tudomásul vesszük (ha tudatunknál leszünk), hogy testünk átveszi fölöttünk az uralmat, és semmit sem tehetünk akarata ellen. Ha rángógörcs tör ránk, ha nem tudjuk kontrollálni, mikor mit szeretnénk tenni, semmi sem menthet meg az izmok és idegek játékától. Halálos játék ez, és amíg az ember egészséges, el sem tudja képzelni, hogy bármi – szó szerint bármi – megtörténhet vele.

Szilasi László mélységes mélyre ránt magával a *Luther kutyái*¹ című kötetében. Önéletírása egyben betegségtörténet is; nem fikció, hanem a kőkemény valóság – szépirodalmi köntösben. Mindezt persze emlékezetből, sőt részben mások emlékezetéből tárja elénk, ugyanis bizonyos történések törölődtek a memóriájából. A kötet szerzője életerős, komoly fiatalemberként élte mindennapjait, tanított a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkarán, míg egy nap minden megváltozott. A szemináriumi teremben 2015. február 10-én este a pietizmusról szóló előadásban Halle, Spener, Köleséri volt a téma, mígnem egyszer – FS elmondása alapján – „lassan az asztalra bukott, a jobb karját mereven kinyújtotta előre, és kitartott hangon ordítani kezdett”. Vergődését, görcseit, a testét karjában tartó barát gondolatait igen érzékletesen szemlélteti, olyannyira, hogy szinte látjuk magunk előtt a megrázó eseményeket.

Az író több nézőpontból idézi fel a vele történeteket. Minthogy magáról az epileptikus görcsről, a rosszulétről nincsenek emlékei, barátai, FS és HB elbeszélésére támaszkodik, majd EE, a volt feleség és SV, a barátnő is „megszólat”. Sokféle mozaikkép, benyomás sorjázik a kötet lapjain, a legszemélyesebbek tipográfiailag is elkülönítve, kurziválva jelennek meg. A belső monológok, a lélek legmélyéről feltörő

---

1 Szilasi László: *Luther kutyái*. Budapest, 2018, Magvető.

gondolatok, családi anekdoták mind tökéletesen pontosan tárják elének a valót. A kristálytisztta fogalmazásmódból világosan kiderül, hősünk nem afféle barokk körmondatokban kívánja földolgozni élete minden bizonnyal legnagyobb traumáját. Megelégszik a szikár stílussal. Betegsége a legváratlanabb emlékképeket hívja elő, így például válásáról, volt feleségéről is megemlékezik: „Öt évvel később váltunk el. Rendezett, tisztelettel, bensőséges a viszony. Béke van, nem panaszkodom. A lányok nőnek, mint a dudva. És már én is csak a szétszakíthatatlan összetartozás emlékét vagy annak hiányát cipelem a nyakamban, mint egy mázsás, gyönyörű bronzmedalions. Ha jól meggondolom, talán csak ez tart életben. Hogy még emlékszem. Ha másra már nem is, legalább erre a hiányra. És nem, egyáltalán nem vagyok szomorú. Nincs rá okom. Bár most, hogy mondom, a szomorúságom teljes hiánya talán önmagában is elég ok a szomorúságra.”

A *Luther kutyái* értelmezhető egyfajta szenvedéstörténetként is. A halál közelébe került író kénytelen szembenézni múltjával, s teszi mindezt olykor filozofikus, máskor nagyon is lírai módon. Felelevenednek a gyerekkori emlékek, a szülőkhöz, nagyszülőkhöz való viszony, a felnőttkori események, mindennapi tevékenységekhez kötődő érzések, apróságok, mint például kosárlabdázás, sörözés, BL-meccs nézése a tévében, dührohamok, émelygés, bibliaolvasás, a dohányzásról való leszokás. Az emléktöredékek hol lazábban, hol szorosabban kapcsolódnak egymáshoz, majd visszaugrunk a jelenbe, azaz újra és újra a kórházban fekvő személy kerül a középpontba. Jól van ez így, hiszen a váratlanul bekövetkező betegség, majdhogynem tragédia a regény apropója. Lassanként kiderül, bizony életveszély állt fönnek, hiába igyekszik szelídíteni a történeteket a szerző. Önélveboncolásnak is tekinthetnénk a szöveget, de olykor mégiscsak előrébb való a szeméremből fakadó elhallgatás, a szarkasztikus emlékidézés. Szilasi kitarulkozása érzésem szerint valamiképp kettős: egyrészt nagyon is szóki-mondó, a vizualításra támaszkodva osztja meg bajait, testi nyavalyáit, másrészt meg épp ellenkezőleg, homályosan szól, s csak sejteti a dolgokat.

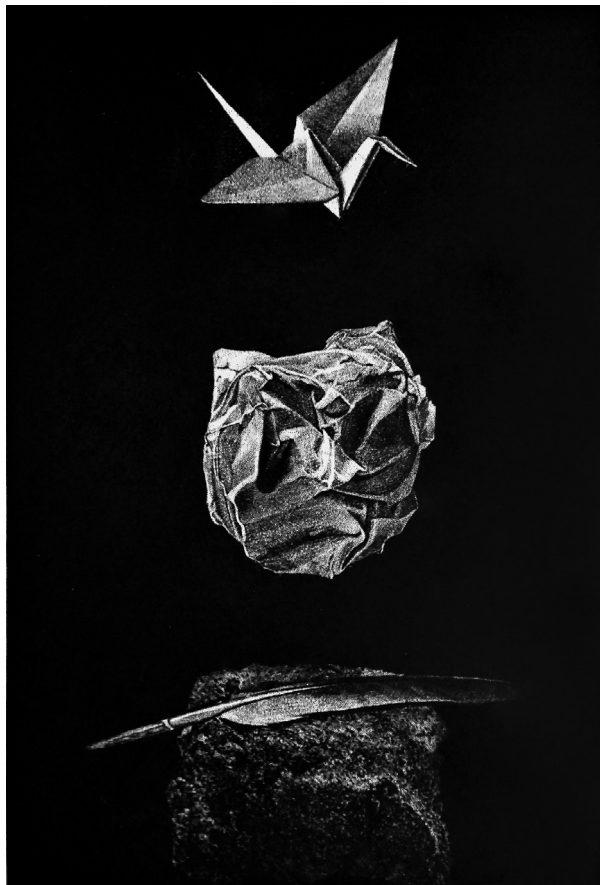
A magyar irodalomban számos példát találunk a betegségélmény szépirodalmi formába öntésére – Karinthy Frigyes-től Nádas Péter *Saját halálán át* Esterházy Péter *Hasnyálmirigynaplójáig*. A *Luther kutyái*, bár kapcsolódik elődeihez (s a műtét után az író – nem véletlen

– épp az *Utazás a koponyám körül* című Karinthy-regényt olvasta), mégis más: néha dadogva, máskor hadarva szól magányról, fájdalomról, szorongásról, örömről, depresszióról, valóságról és képzeletről, a nyelv erejéről, az ember kiszolgáltatottságáról, hitéről, a változásokról, az akarat mindent megfordító erejéről. Hitelesen és őszintén ír, olykor mintha egy fejhez tartott pisztoly csöve „sugallná” kíméletlenül pontos gondolatait: „De az is lehet persze, hogy a világ tényleg nagyon szar hely. Éppen úgy és annyira szar, milyennek és amennyire depressziósan látod. Máskor csak az egészségesnek mondott, hazug agyad vagy a gyógyszered hiteti el veled, hogy ez a világ fasza hely, nem siralomvölgy, hogy érdemes benne tovább működni. A depresszió talán csak a gyógyulás. Az igazság keserű pillanata.”

De hogyan kerül a képbe Luther? S miért *Luther kutyái* a cím? A régi magyar irodalommal foglalkozó irodalomtörténész itt sem tagadja meg önmagát, s az általa képviselt oly jellegzetes fanyar ironia a címadásban is fellelhető. Természetesen a regényben is választ kapunk a kérdésre: Szilasi a műtét után egy héttel Luther *Asztali beszélgetéseit* olvasta, úgy gondolván, „kellően egyszerű stílusúak és eléggé kicsiny részekből állnak ahhoz, hogy meg tudjam érteni őket”. Itt szól Luther Tölpel (Tökfej) nevű kutyájáról is, de leginkább arról, hogy „a kultúra mély zamata”, „az irodalom végtelen édessége” hozta vissza az életbe.

Az agyműtét előtti és utáni fejezetekből kirajzolódik Szilasi regényírói alkata, mely egyáltalán nem független irodalomtörténeti és irodalomkritikusi énjétől. Bazsányi Sándor írja az *Élet és Irodalomban* megjelent kritikájában: „Szilasi László sem tud nem a maga írói alkata, stílusos vérmérséklete, nyelvi viselkedéskultúrája nélkül beszámolni arról a súlyos tapasztalatról, amely éppenhogy próbára teszi mindezt: alkatát, vérmérsékletét, viselkedéskultúráját, mindazt tehát, amit korábban megismerhettünk az irodalomtörténészként és irodalomkritikusként induló, majd azután regényíróként is derekasan teljesítő szerzőtől – aki magánemberként ugyanolyan törekeny, mint mindenki más”. (*Sebes agytól való. ÉS*, 2018. július 27.) S itt a lényeg: a törekenység. Halandó voltunk megtapasztalása, a halálközeli élmény átélése akaratlanul is átformálja a személyiséget. „Jó volt ez a tapasztalat – írja Szilasi. – Mondjuk úgy, hogy megváltoztatja az életet. És az emberek is jók. Vagy csak szeretnek engem. Netán csupán félnek.”

A félelem és a szeretet között keskeny a határ, jól tudja ezt, aki átélt már mélységes szenvedést, és közelről látott halált. A *Luther kutyái* legfőbb erénye, hogy a szikár orvosi diagnózis, a múltba révedő emlékezés, a magányos filozófiai eszmefuttatások mellett *minderről is* leheletfinoman ír.

Anamorfózis II. (mezzotinto, 30 x 21 cm, 2018)